

УДК 33:(634.8+663.2)

ПРОГНОЗ БАЛАНСУ ІНТЕРЕСІВ СТОРІН ПРИ ВДОСКОНАЛЮВАННІ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ПІДПРИЄМСТВ ЗЕРНОПРОДУКТОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ

*Лебедєв К.А. – к. е. н., Південний філіал «Кримський
агротехнологічний університет» НУБіП*

Постановка проблеми та її зв'язок з науковими програмами. Механізм державного регулювання інвестиційних процесів у зернопродуктовому підкомплексі включає систему взаємозалежних методів: правових, адміністративних, нормативних, організаційних, економічних, причому їхня дія характеризується регіональною специфікою.

Необхідність формування в підкомплексі економічного механізму, що містить зазначені складові, підсилюється суспільною потребою створення ринкового середовища. У цьому зв'язку роль держави незмірно вища порівняно з такою у розвинених країнах.

Вирішення цих проблем входить у план науково-дослідної роботи Південного філіалу «Кримський агротехнологічний університет» НАУ з проблеми «Наукове забезпечення переходу галузей агропромислового комплексу Криму на ринкові відносини» (номер державної реєстрації 0107U001317).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема оцінки стану й розвитку АПК у цілому й зернопродуктового підкомплексу зокрема присвячені праці Балабанова Г.В. [1], Бойко В.И. [2], Саблука П.Т. [3], Ситника В.П., Шпичака О.М. [4] та ін. Однак у наукових працях недостатньо уваги приділяється механізму підтримки й стимулювання підприємств зернопродуктового підкомплексу.

Постановка завдання. Метою дослідження є розробка прогнозу балансу інтересів сторін при вдосконалюванні механізму державної підтримки зернопродуктового підкомплексу країни. Відповідно до поставленої мети необхідне вирішення таких завдань: удосконалювати механізми пільгового кредитування в зернопродуктовому підкомплексі; розробити комплексний підхід до проблеми дослідження й удосконалювання пільгового кредитування підприємств підкомплексу, зробити агреговану оцінку запропонованих заходів щодо державного регулювання підкомплексу.

Результати дослідження. Важливість регулювання інвестиційної діяльності в зернопродуктовому підкомплексі України обумовлена тим, що в умовах ринку, що формується, необхідна підтримка конкурентного середовища, забезпечення ефективної інвестиційної політики, згладжування циклічних коливань, реалізація системи антикризових мір, введення механізму протекціонізму й захисту вітчизняних виробників зернопродукції, введення правових і соціально-економічних обмежень.

Підтримка підприємств підкомплексу, що є важливою складовою державного регулювання, особливо актуальна в силу суттєво більш низької їхньої прибутковості порівняно з іншими галузями аграрного сектора економіки.

До основних факторів, що спричиняють необхідність державного регулювання інвестиційних процесів у зернопродуктовому підкомплексі України, на нашу

думку, можна віднести: відносно низькі доходи підприємств підкомплексу, досить звужені можливості для зростання прибутку; високий ступінь ризику у зв'язку з великою його залежністю від погодних умов і природних явищ; більш висока ресурсоемність підкомплексу, у той час як в останні роки в цій сфері відзначається старіння й вихід з ладу сільськогосподарської техніки; сезонність, що обумовлює необхідність кредитування господарств під майбутній урожай і т.д.

У цьому зв'язку в умовах ринку державне регулювання представляється об'єктивно необхідним і відіграє істотну роль у загальній системі регулювання підприємницької діяльності в підкомплексі.

Державне регулювання інвестиційної діяльності в зернопродуктовій сфері необхідно поєднувати з іншими механізмами інституціональної системи. При цьому облік регулюючого впливу ринкового механізму особливо важливий, тому що перевищення ступеня державного регулювання вище допустимих меж зумовлює помилкові сигнали на ринку, порушує раціональне розміщення й використання виробничих ресурсів.

Автором дослідження зроблений висновок про те, що при регулюванні зерно-виробництва державі необхідно приділяти підвищену увагу конкуренції між виробниками й проводити політикові втручання в ціноутворення.

Якщо дотримуватися теорії Г. Саймона, то описувана нами проблема участі держави в забезпеченні підприємств зернопродуктового підкомплексу позиковим капіталом є досить добре структурованою. При цьому виникає ситуація, пов'язана з необхідністю узагальнення даних з ефективності окремих заходів і побудови зведених результатів модернізації державної підтримки при забезпеченні підкомплексу позиковими коштами.

Виходячи з поставленої мети визначення максимуму позитивного ефекту й мінімуму негативних наслідків для всіх учасників процесу пільгового кредитування й резюмуючи розгляд окремих заходів, ми повинні розглянути весь кредитний процес, з обов'язковим виділенням у ньому: суб'єкта позички (позичальника); об'єкта позички (мети одержання кредиту); гарантії позички; форми позички, що ґрунтується на формі кредиту, процентній ставці та ін. (табл.1).

Оцінка заходів проведена з використанням експертних оцінок фахівців Міністерства аграрної політики України. За даними таблиці 1 видно, що найбільший вплив виявляється на суб'єкт - підприємство зернопродуктової сфери, - діяльність якого є об'єктом державного регулювання. Необхідно враховувати, що в ряді заходів при участі держави (або його вповноваженого представника) поряд з безпосереднім позичальником виникає ситуація, названа нами полісуб'єктністю процесу.

При цьому необхідно враховувати, що практично будь-який економічний процес є динамічним, а отже, перелік заходів обох груп щодо вдосконалювання державної підтримки кредитування зернопродуктового підкомплексу є відкритим (і, швидше за все, буде таким практично постійно); може доповнюватися й видозмінюватися (тим більше, що ми не в змозі в одній науковій статті повністю охопити всі моменти, що торкаються забезпечення зернопродуктової сфери позиковими коштами).

Такий же значний вплив виявляється на гарантії позички, що повинно позначитися на залученні в підкомплекс додаткових фінансових ресурсів, а також, у синтезованому вигляді, - на формант позички, тобто на вдосконалювання процесу виділення кредитів, формування процентних ставок і погашення позичок.

Нами розроблено комплексний підхід до проблеми дослідження й удосконалювання пільгового кредитування підприємств зернопродуктової сфери, основа-

ний на побудові стратегічного прогнозу за рахунок структуризації заходів щодо їхніх суб'єктів (табл.2).

Непрямий вплив факторів у даній розробці не враховується. Прямим впливом заходів переважно є одержання додаткових доходів, скорочення витрат, одержання додаткових позикових коштів і т.п.

Таблиця 1 - Прогноз впливу заходів щодо вдосконалення механізму державної підтримки зерно продуктового підкомплексу на складові частини процесу

№ п/п	Найменування заходів	Вплив на складові частини процесу			
		суб'єкт	об'єкт	гарантія	фор-мант
1	Реструктуризація боргів підприємств підкомплексу	+	-	-	+
2	Залучення в підкомплекс додаткових фінансових ресурсів комерційних структур (на поточні потреби й капіталовкладення) - бюджетно-комерційна схема кредитування	+	+	-	+
3	Залік зустрічних фінансових потоків банків-кредиторів зернопродуктового підкомплексу за місцевими і регіональними податками	-	-	+	-
4	Погашення кредитів через державного агента продукцією підкомплексу	+	-	+	+
5	Удосконалення методики визначення фінансового становища підприємства підкомплексу	+	-	+	+
6	Обмеження (оптимізація) розміру залучених позикових коштів	+	-	+	-
7	Застосування лізингових механізмів на регіональному рівні	+	+	+	+
8	Застосування вексельного кредиту	+	-	-	+
9	Удосконалення механізму страхування (кредиту, застави)	+	-	+	-
10	Створення Бюро експертної оцінки при Міністерстві аграрної політики України	+	-	+	-
11	Удосконалення договірних (юридичних) аспектів взаємин сторін у процесі пільгового кредитування	+	-	+	-
12	Застосування психологічних і мотиваційних аспектів у взаєминах сторін у процесі пільгового кредитування	+	-	+	-

Примітка до табл. 1: «+» - захід впливає, «-» - не впливає

Для визначення сумарного впливу даних заходів на всіх учасників процесу пільгового кредитування зернопродуктової сфери (стовпчик 6 табл.2) ми, дотримуючись загальноприйнятої методології, позначили позитивний вплив ("+") як "1", нейтральне ("0") - "0", негативне ("-") - "-1", після чого за принципом логічної суми математичної логіки був визначений загальний рейтинг заходів.

Якщо при аналогічних розрахунках визначити суми балів по стовпцях, то при впровадженні всієї сукупності стратегічних заходів підприємство підкомплексу й банк мали б рейтинги - "+3" і "+2", відповідно, а держава - "0", що говорить про необхідність посилення державної підтримки процесу пільгового кредитування

підкомплексу; за тактичними заходами порівняльні характеристики наступні - "+3" - господарство, "+7" - банк і "+5" - держава, що вказує на необхідність глибоких перетворень досліджуваних механізмів, і, у першу чергу, саме для безпосередніх позичальників.

Таблиця 2 - Баланс інтересів суб'єктів процесу пільгового кредитування підприємств зернопродуктового підкомплексу України як перспективного економічного важеля державного управління

№ п/п	Найменування заходів щодо вдосконалення механізму пільгового кредитування	Відносини суб'єктів пільгового кредитування			Сумарний вплив	Примітка
		Підприємство	Банк	Держава		
1	2	3	4	5	6	7
Стратегічні заходи						
1	Реструктуризація боргів підприємств зернопродуктового підкомплексу	+	0	-	0	Підприємство одержує можливість користуватися розрахунковим рахунком і погашення наявних боргів за рахунок держави.
2	Залучення в підкомплекс додаткових фінансових ресурсів комерційних структур (на поточні потреби й капіталовкладення) - бюджетно-комерційна схема кредитування	+	+	+	3	Підприємство отримує кошти, банк – нові ринки й, нехай і незначні, доходи; держава - вирішення галузевих проблем.
3	Залік зустрічних фінансових потоків банків-кредиторів зернопродуктового підкомплексу за місцевими і регіональними податками	0	+	-	0	Банк одержує гарантію своєчасного надходження коштів за пільгуванням; держава недоодержує певну частку податків.
4	Погашення кредитів через державного агента продукції зернопродуктового підкомплексу	+	0	+	2	Банк нейтральний, тому що йому байдуже: хто буде погашати позичку. Держава може здійснювати товарні інтервенції.
Тактичні заходи						
5	Удосконалювання методики визначення фінансового стану підприємства зернопродуктового підкомплексу	-	+	+	1	Підприємство при певному розкладі показників його діяльності може залишитися без кредиту. Банк одержує додатковий захист від несумлінних позичальників. Держава витрачає кошти тільки на ефективно працюючі підприємства.
6	Обмеження (оптимізація) розміру залучених позикових коштів	+	+	+	3	Підприємство одержує тільки необхідні кошти, які зможе згодом повернути, а також не переплачує відсотки; у банку знижується ризик неповернення позички, а держава заощаджує ресурси при пільгуванні.

Продовження табл. 2

7	Застосування лізингових механізмів на регіональному рівні	+	0	+	2	Підприємство одержує певні виробничі фонди, держава частково вирішує проблему реструктуризації податкових платежів
8	Застосування вексельного кредиту	+	+	+	3	Банк заощаджує свої ресурси й, отже, дає кредит підприємству під більш низький відсоток; це ж відноситься до рівня пільгування держави.
9	Удосконалювання механізму страхування (кредиту, застави)	+	+	0	2	Якщо страховий платіж проводить держава, то це її додаткові витрати; банк же одержує диверсифікованість кредитного ризику. При застрахованій заставі підприємство має захист майна не тільки відносно дії кредитного договору.
10	Створення Бюро експертної оцінки при Міністерстві аграрної політики України	0	+	+	2	Банк одержує кваліфіковані консультації з діяльності підприємств підкомплексу, одержує можливість проводити порівняльну оцінку підприємств; держава – додаткові доходи, робочі місця при вирішенні частини галузевих проблем.
11	Удосконалювання договірних (юридичних) аспектів взаємин сторін у процесі пільгового кредитування	-	+	0	0	Банк одержує більш тверді гарантії повернення позичок.
12	Застосування психологічних і мотиваційних аспектів у взаєминах сторін у процесі пільгового кредитування	+	+	0	1	Сторони кредитної угоди заздалегідь знають мотиви дій один одного (захист від несподіванок).

Примітка до табл.2: "+" - чітко виражений позитивний вплив для даного суб'єкта, "-" - чітко виражений негативний вплив для даного суб'єкта; "0" – нейтральне ставлення суб'єкта.

За сукупністю всіх розглянутих нами заходів загальний баланс інтересів суб'єктів процесу пільгового кредитування в зернопродуктовому підкомплексі складається в такий спосіб: господарство - "+6"; банк - "+9"; держава - "+5".

Даний стан ми оцінюємо як належне: банк, маючи явні переваги, знижує сукупні ризики й одержує стимули для кредитування підприємств підкомплексу, а негативні наслідки приймає на себе держава. Саме цього повинен дотримуватися збалансований підхід до керування й регулювання зернопродуктового підкомплексу.

Оцінюючи рейтинг окремих заходів, ми виділяємо як найбільш ефективні - застосування нової бюджетно-комерційної схеми кредитування із залученням коштів комерційних структур і оптимізацію суми виданих підприємству коштів.

Актуалізація пропонованих заходів можлива тільки при оцінці їхнього комплексного використання, коли тактичні виступають переважно як пов'язані завдання з більш глобальними. У цьому зв'язку необхідно вирішити питання взаємозалежності окремих заходів, що ми й зробили, використовуючи структурно-генетичний аналіз на основі законів формальної логіки, побудувавши табличну комплексну інтерпретацію дерева рішень (аналогію аналізу перехресного впливу) (табл.3).

Агрегована оцінка дозволяє зробити висновок, що стратегічні заходи більш ефективні, але мають труднощі сьогодні в застосуванні, тим більше вимагають до

себе комплексного підходу, тоді як тактичні, при всій їхній практичній значимості, дають ефект тільки в окремих сегментах (стадіях) процесу забезпечення підкомплексу позиковими коштами.

Висновки. 1. Найбільший вплив на підприємство зернопродуктового підкомплексу має державне регулювання. Необхідно враховувати, що в ряді заходів при участі держави (або його вповноваженого представника) поряд з безпосереднім позичальником виникає ситуація, названа нами полісуб'єктністю процесу.

2. Оцінюючи рейтинг окремих заходів, ми виділяємо як найбільш ефективні - застосування нової бюджетно-комерційної схеми кредитування із залученням коштів комерційних структур і оптимізацію суми видаваних підприємству коштів.

3. Агрегована оцінка дозволяє зробити висновок, що стратегічні заходи більш ефективні, але мають труднощі сьогодні в застосуванні, тим більш вимагають до себе комплексного підходу, тоді як тактичні, при всій їхній практичній значимості, дають ефект тільки в окремих сегментах (стадіях) процесу забезпечення підкомплексу позиковими коштами.

Таблиця 3 - Матриця кореспонденції окремих заходів державної підтримки зернопродуктового виробництва України

№	Найменування заходів щодо вдосконалення механізму пільгового кредитування	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Можливість застосування
1	Реструктуризація боргів підприємств зернопродуктового підкомплексу	Z	+						+	+				немає
2	Залучення в підкомплекс додаткових фінансових ресурсів комерційних структур	Z	+		+	+			+	+	+	+		немає
3	Залік зустрічних фінансових потоків банків-кредиторів зернопродуктового підкомплексу за місцевими і регіональними податками			Z										немає
4	Погашення кредитів через державного агента зернопродукції				Z				+		+			так
5	Удосконалення методики визначення фінансового стану підприємства підкомплексу													так
6	Обмеження (оптимізація) розміру залучених позикових коштів													так
7	Застосування лізингових механізмів на регіональному рівні													так
8	Застосування вексельного кредиту													так
9	Удосконалення механізму страхування (кредиту, застави)													так
10	Створення Бюро експертної оцінки при Міністерстві аграрної політики України													немає
11	Удосконалення договірних (юридичних) аспектів взаємин сторін у процесі пільгового кредитування													так
12	Застосування психологічних і мотиваційних аспектів у взаєминах сторін у процесі пільгового кредитування													так

Примітка до табл.3: "Можливість застосування" - можливість застосування на даному етапі розвитку економічних взаємин (без змін законодавчої нормативної бази); знак "+" - необхідність спільного застосування (визначається комбінація стратегічних методів один з одним і з тактичними).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Балабанов Г.В. Зернопродуктовий комплекс України: Структура и територіальна організація. – К.: ЦПЕР, 1998. - 55с.
2. Бойко В.І. Зернове господарство: проблеми і напрями розвитку. К.: ІАЕ, 1998.- 66 с.
3. Саблук П.Т. Уклонімося хліборобові й підставимо йому державне плече // Зерно і хліб. – 2005. - №1. – С.3-4.
4. Ситник В.П., Шпичак О.М. Економічні проблеми виробництва зерна в Україні // Економіка АПК. – 1996. – №5. – С.3-10.

УДК 631.155:637.12

**ЗАХОДИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ВИРОБНИЦТВА МОЛОКА ТА МОЛОКОПРОДУКТІВ
У РІВНЕНСЬКІЙ ОБЛАСТІ**

*Линник С.О. – здобувач, Міністерство надзвичайних
ситуацій України*

Постановка проблеми. Розвиток аграрного сектору України перебуває під впливом жорстких умов конкуренції на внутрішньому та зовнішньому продовольчих ринках. Більшість сільськогосподарських товаровиробників ведуть своє виробництво в умовах зниженого попиту на інновації та об'єкти інтелектуальної власності через відсутність інвестицій, менше витрачають фінансових ресурсів на технологічне переоснащення свого виробничого процесу, на розширення виробництва, створення додаткових робочих місць. У таких умовах поряд із застосуванням ринкових механізмів регулювання виробництва сільськогосподарської продукції важливою та необхідною є регулювання розвитку сільськогосподарського виробництва.

З огляду на зазначене, важливо визначити основні заходи та інструменти державного регулювання виробництва продукції, які дозволять ефективно функціонувати на продовольчих ринках з урахуванням регіональних особливостей.

Стан вивчення проблеми. Державний вплив на розвиток сільськогосподарського виробництва висвітлені у працях багатьох учених, серед яких: В.Г.Андрійчук, М.Я.Дем'яненко, М.В.Зубець, С.М.Кваша, М.Ф.Кропивко, А.В.Лісовий, Ю.Я.Лузан, Ю.О.Лупенко, М.Й.Малік, В.Я.Месель-Веселяк, О.М.Могильний, Т.О.Осташко, П.Т.Саблук, С.В.Тивончук, О.Г.Шпикуляк, В.В. та іншими.

Методика досліджень. Методологічною базою дослідження стали наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених та нормативно-правові акти з питань бухгалтерського обліку фермерських господарств. Методичною базою дослідження стали загальнонаукові економічні методи, зокрема метод наукової абстракції - для розробки обґрунтування необхідності використання заходів та інструментів державного регулювання.

Результати досліджень. Формування ринку тваринницької продукції Рівненської області безпосередньо залежить від стану економічної ефективності ви-